

Трансплантологія як галузь медицини.
Історія трансплантології.
Нормативно правові акти, які регулюють трансплантацію
органів в Україні.
Результати трансплантації органів.
Новітні технології та перспективи розвитку трансплантації
органів в Україні та в розвинутих країнах

Олександр Щур
завідувач кафедри хірургії та трансплантології ФПДО
ЛНМУ імені Данила Галицького

Трансплантація

Трансплантація (від лат. trans - через, planto – саджу) – спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці анатомічного матеріалу людини від донора реципієнту і спрямований на відновлення здоров'я людини

Анатомічні матеріали — органи (їх частини), тканини, анатомічні утворення, клітини людини або тварини, фетальні матеріали людини

Донор анатомічних матеріалів людини — живий донор чи донор-труп, у якого вилучаються анатомічні матеріали для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів

Живий донор – повнолітня дієздатна фізична особа, яка добровільно надала згоду на вилучення у неї анатомічних матеріалів для трансплантації

Донор-труп – померла особа, щодо якої в установленому законом порядку отримано згоду на вилучення з її тіла анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів

Реципієнт – особа, яка потребує медичної допомоги із застосуванням трансплантації

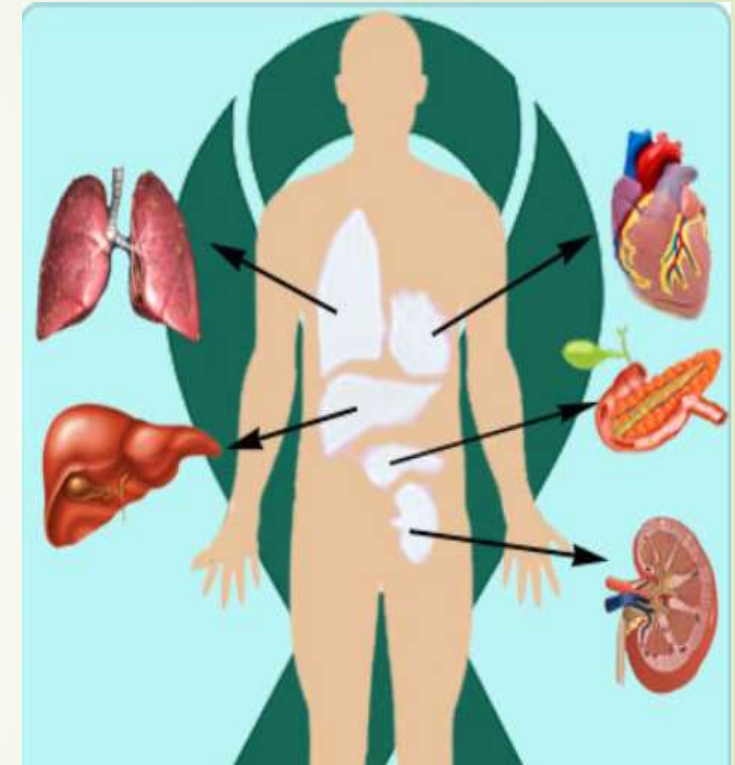
Трансплантат – орган (органи), тканини, клітини та інший анатомічний матеріал, який використовують для трансплантації

Імплантація — пересадка людині біоімплантатів, ксеноімплантатів і штучно виготовлених замінників органів

Біоімплантати — медичні вироби, продукти медичного призначення, виготовлені з анатомічних матеріалів людини

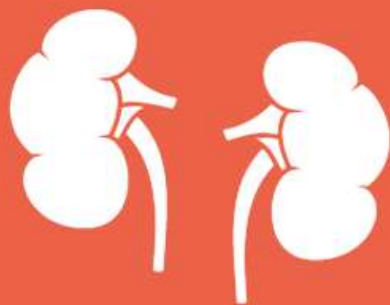
Ксеноімплантати — медичні вироби, що виготовлені з анатомічних матеріалів тварин та використовуються для імплантації

Фетальні матеріали людини — мертвий ембріон (плід) людини, плацента та її оболонки

Трансплантація органів (Eurotransplant

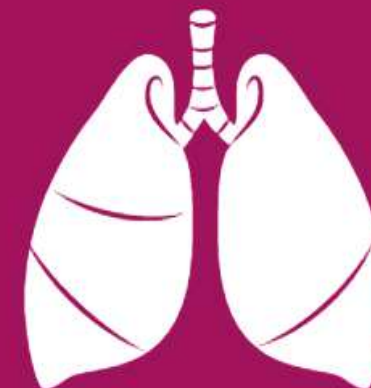
(Австрія, Бельгія, Хорватія, Німеччина, Угорщина, Люксембург, Нідерланди, Словенія:
загальна кількість населення - 137 млн., хворих на листі очікування – 14 000), 2019 р.)

3,191
kidneys
transplanted in
2019

1,571
livers (split livers
included)
transplanted in
2019

1,375
lungs transplanted
in 2019

Трансплантація органів (Eurotransplant, 2019 р.)

668
hearts transplanted
in 2019

176
pancreases
transplanted in
2019

Види трансплантації

В залежності від генетичної спорідненості донора та реципієнта

- Автотрансплантація
- Алотрансплантація (гомотрансплантація) – в клінічній практиці використовується найчастіше
- Ізотрансплантація (сингенна трансплантація)
- Ксенотрансплантація (гетеротрансплантація)

В залежності від локалізації, де трансплантат буде розміщено після трансплантації:

- Ортотопічна трансплантація
- Гетеротопічна трансплантація

В залежності від стану донора:

- Трансплантація від живого донора
- Трансплантація від донора-трупа

Історія трансплантології. Стародавні часи

- **2,5-3 тис. років до н.е.** Індійські тексти містять описи пересадки шкіри **лікарем Сушрута**
- **II ст. н.е.** Згідно з китайською легендою **лікар Хуа Ту** видалив хворе та пересадив здорове серце
- **III ст. н.е.** Збереглась «Золота легенда» Якова Варагінського, де є оповідь про те, як покровителі лікарів, **святі Косма та Даміан** з Асії (так у давні часи називалася частина Малої Азії) виконали пересадку нижньої кінцівки білій людині від померлого мавра замість ампутованої власної, ураженої гангrenoю

Історія трансплантології. ХХ ст.

3 квітня 1933 р. - професор Юрій Юрійович Вороний у Харкові виконав першу в світі трупну пересадку нирки від людини до людини – у донора і реципієнтки були різні групи крові (цю дату вважають початком ери клінічної трансплантології): реципієнтом стала 26-річна жінка, отруєна сулемою, а донором – 60-річний чоловік, який помер за 6 годин до операції від черепно-мозкової травми. Згідно з протоколом операції, під місцевою анестезією хворій виділили праву стегнову артерію та вену. Після цього з серединної лапаротомії була виділена трупна нирка. Після перетиснення стегнових артерії та вени виконана артеріо- і венесекція. Накладені судинні шви за Карелем. Сечовід виведений через окремий отвір на стегні. Затискачі з судин були зняті і хірурги побачили кровонаповнення нирки, перистальтику сечівника та появу сечі. Донорську нирку було прикрито автотрансплантатом шкіри. Донорська нирка продукувала до 4-5 мл сечі на годину, а на наступний день після операції виникла протеїнурія. Стан хворої погіршав, на другу добу наступила смерть. Препарат нирки зберігається на кафедрі патологічної анатомії Харківського національного медичного університету.

У 1950 році Юрій Вороний повідомив про 6 подібних трансплантацій

Історія трансплантології. ХХ ст.

1951 – 1952 рр. - в Парижі Шарль Дюбо (Charles Dubost) та Марсель Сервель (Marcel Servelle), і Рене Кюсс (Rene Küss) та Жан Гамбургер (Jean Hamburger) (родинні пересадки) виконали по кілька алотрансплантацій нирки в черевну порожнину з виведенням сечоводів на шкіру: жоден з реципієнтів не вижив, хоча через кілька років Кюсс заявив, що родинна трансплантація нирки дозволив продовжити життя реципієнтів на кілька місяців

1951 – 1953 рр. - в Бостоні Девід Гюм (David Hume) та Джозеф Мюррей (Joseph Murray) виконали 9 алотрансплантацій нирки – 8 на стегно (подібно до Вороного), одну – в черевну порожнину, імплантує сечовід безпосередньо в сечовий міхур (частина цих пацієнтів була лікована АКТГ, кортизолом та тестостероном); лише 4 нирки функціонували (виявляли мінімальну функцію) протягом короткого часу, а 1 нирка функціонувала 5,5 місяців (після цього її було видалено)

Трансплантації нирки при гострій нирковій недостатності дозволяли виграти час до відновлення функції власних нирок

Підсумком цього клінічного досвіду трансплантації нирки була думка Рене Кюсс та Девід Гюм, що на тому етапі розвитку трансплантаційна хірургія є неможливою

Історія трансплантології. ХХ ст. 1963 р. – революційна презентація Тома Старцла (Tom Starzl)

Спочатку його аудиторія була недовірливою. Касети, що фіксували подальші, іноді суперечливі дискусії, були втрачені, але врешті-решт довелось вірити безпрецедентним результатам Старцла, оскільки він приніс із собою графіки, що деталізують щоденний прогрес кожного пацієнта, зокрема результати лабораторних досліджень, контроль діурезу та дози імунодепресійних препаратів.

Іновацією Старцла було додавання преднізолону до азатіоприну, що дозволяло запобігти відторгненню ниркового гомотрансплантата у собак. Хоча відторгнення зазвичай траплялось у реципієнтів, які отримували лише азатіоприн, воно, здебільшого, було зворотнім при застосуванні великих доз преднізолону. У більшості реципієнтів дози ліків у подальшому можна було зменшити, не провокуючи відторгнення.

Ця презентація викликала фурор. Офіційний звіт конференції консолідував результати всіх учасників

Історія трансплантології. ХХ ст. Констатація смерті мозку

- В 1959 р. французькі нейрофізіологи **Вертеймер і Жув'є** (Wertheimer і Jouvet) сформулювали поняття «поза межна кома», у подальшому перейменоване в «смерть мозку», і визначили її ознаки
- До середини 60-х років використання нирок від померлих донорів було обмежене ішемічним пошкодженням трансплантату після зупинки серця, яка була визнаною часом визначення смерті
- Протягом наступних кількох років поступово, хоча і не без суперечок, було визнано, що незворотна втрата функції мозку також є формою смерті і такою, яка дозволяє вилучити органи
- Нове визначення смерті за таким критерієм дозволило **Александрю** вперше в 1963 р., а потім **Амбурже** в 1964 р. виконати вилучення нирки у донора із серцебиттям. Із цього часу ішемія трансплантата, яка до цього становила 95–300 хв, зменшилася до 30–60 хв, що зробило революцію в трансплантації нирки і сприяло трансплантації інших органів
- У 1965 р. вилучення органів при мозковій смерті було дозволено в США при обов'язковій згоді на операцію родичів загиблого
- У 1968 р. міністерство соціального захисту Франції також видало декрет, що дозволяє вилучення органів для лікувальних цілей в умовах мозкової смерті донора. У Великобританії аналогічна постанова прийнята в 1967 р. Пізніше у всіх розвинених країнах світу були прийняті закони про трансплантацію органів, у яких зафіксовано, що критерієм смерті донора є смерть мозку

Нормативно правові акти, які регулюють трансплантацію органів в Україні

- **Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 2559 від 09.11.2020**, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 18 грудня 2020 р. за № 1259/35542 «Про деякі питання удосконалення роботи віддлень анестезіології та інтенсивної терапії закладів охорони здоров'я»
- **Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 821 від 23.09.2013**, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14 жовтня 2013 р. за № 1757/24289 «Про встановлення діагностичних критеріїв смерті мозку та процедури констатації моменту смерті людини»
Документ z1757-13, чинний, поточна редакція — Редакція від 09.11.2020
- **Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 р. № 117**, погоджений Міністерством праці та соціальної політики України «ДОВІДНИК кваліфікаційних характеристик професій працівників. ВИПУСК 78. Охорона здоров'я»